

Asia: VN/15078/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

HUS-yhtymä kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia siltä osin, kuin se koskee hyvinvointialueen (ml. HUS-yhtymä) varautumista poikkeusoloihin ja Suomen puolustuksen tukemista. Esitetty sääntely täsmentäisi velvollisuutta varautua valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdan mukaisiin poikkeusoloihin eli sotilaalliseen hyökkäykseen tai sen uhkaan

Tiivistelmä

Esitetty sääntely on kannatettava ja tarpeellinen, sillä se vahvistaa varautumistoimia, joita jo nykytilanteessa tehdään yleisen varautumisvelvollisuuden (valmiuslain 12 §, hyvinvointialuelain 150 §, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 50 §) nojalla ja joihin liittyvät perusteet ovat tietyiltä osin epäselviä ja rahoitus riittämätön. Jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa tulee kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota siihen, että esitetyn sääntelyn mukaiset uudet tehtävät yhteensovitetään tii-visti hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon muuhun varautumiseen ja ole-massa olevan lain 51 § mukaiseen valmiussuunnittelun ohjaukseen yhteistyöalueella. Jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa tulee myös kiinnittää erityistä huomiota esitetyn sääntelyn mukaisen erillisrahoituksen pitkän aikavälin suunnitteluun ja ennakoin-tiin sekä hyvinvointialueiden (ml. HUS-yhtymän) tosiasiallisiin mahdollisuuksiin käsitellä salassa pidettävää erillisrahoitusta budjetoinnissaan ja taloussuunnittelussaan. Asiaan olisikin hyvä ottaa tarkemmin kantaa ja ohjeistaa rahoituksen sekä investointien toteutuksesta erikseen annettavassa valtioneuvoston päätöksessä.

Lausunnon havainnot ja perustelut

Ehdotuksessa uusien, aseelliseen hyökkäykseen varautumiseen liittyvien tehtävien rahoitukseen osoitetaan erillinen rahoitus. Esitys velvoittaisi hyvinvointialueita (ml. HUS-yhtymän) suunnittelemaan toimintaansa siirrettävissä tai suojaan sijoitetuissa toimitiloissa. Esityksellä mahdollistettaisiin uusien tilojen rakentaminen tai olemassa olevien tilojen varustelu vastaamaan uutta käyttötarkoitusta. Erillinen rahoitus edellä mainittujen velvoitteiden toteuttamiseksi onkin erityisen tärkeää, jotta velvoitteet voidaan asianmukaisesti toteuttaa. HUS-yhtymä haluaa korostaa tehtävien ja rahoituksen valtakunnallisen koordinoinnin merkitystä.

Uusien tehtävien erillisrahoitus on kannatettava ja tarpeellinen. Siihen liittyy kuitenkin tiettyjä riskejä, jotka tulee huomioida jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa. Yleis-katteelliseen rahoituksen piiriin jää myös muita varautumiseen liittyviä tehtäviä. On varmistettava, etteivät uudet tehtävät ja niiden erillisrahoitus heikennä yleiskatteellisella rahoituksella tehtävää yleistä varautumista muihin uhkamalleihin. Vaikka sotilaallisen voiman käytön uhkamalliin liittyy kiistatta tiettyjä erityisiä tarpeita ja varautumistoimenpiteitä, tulee sosiaali- ja terveydenhuollon varautumista kuitenkin pyrkiä kehittämään kokonaisuutena. Uusien tehtävien erillisrahoituksesta huolimatta henkilöresurssit ja osaaminen uusien suorituskyykyjen kehittämiseen ja toimeenpanoon hyvinvointialueiden kaltaisissa suurissa organisaatioissa ovat rajalliset. Tällöin on vaarana, että spesifit uudet tehtävät ja niiden erillisrahoitus ohjaavat käytettävissä olevat varautumisen resurssit juuri näihin, muun yleiskatteellisen rahoituksen piiriin jäävän varautumisen kustannuksella. Lisäksi erikseen annettavassa valtioneuvoston päätöksessä olisi hyvä tarkemmin ohjeistaa rahoituksen ja investointien toteutuksesta sekä niihin liittyvistä menettelytavoista.

Esityksen mukaisesti kunkin varainhoitovuoden rahoituksesta päätettäisiin sitä edeltävän vuoden loppuun mennessä ja maksatus tapahtuisi yhdellä suorituksella. Tämä tarkoittaisi todennäköisesti rahoitustarpeen ennakointia, ts. esimerkiksi koulutustarpeet ja -määrät tulisi olla tiedossa hyvissä ajoin edellisenä vuonna. Seuraavan vuoden rahoituspäätöksen lisäksi hyvinvointialueilla tulisi olla käytettävissä pidemmän aikavälin yleissuunnitelma tulevista tehtävistä, jotta toimintaa voidaan suunnitella ennakoiden ja muu varautuminen huomioiden.

Materiaalisen varautumisen osalta (mm. laitteet, tarvikkeet, lääkkeet) tulee erityisesti huomioida menettelytavat materiaalin kierron osalta, jotta hukalta vältytään.

Esityksessä painottuu hyvinvointialueiden yhteinen suunnittelu, koulutus ja harjoittelu Puolustusvoimien ja Pohjois-Atlantin liiton kanssa. Esitetyssä sääntelyssä on myönteistä, että esityksessä mainitulla mekanismilla kansallisesta puolustussuunnittelusta ja Pohjois-Atlantin liiton puolustussuunnittelusta saadaan laadulliset ja määrälliset perusteet sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelulle. HUS-yhtymä painottaa, että näiden tehtävien toimeenpanossa tulisi olla perustana viiden yhteistyöalueen ja niillä tehtävän sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelun ohjaaminen. Muu-toin on vaarana, että esitetyn sääntelyn mukaiset uudet tehtävät eriytyvät muusta varautumisesta ja valmiussuunnittelu hajautuu eri toimijoille. Viiden yhteistyöalueen ja niillä tehtävän valmiussuunnittelun ohjauksen lisäksi on huomioitava HUS-yhtymän merkittävä rooli valtakunnallisten erillistehtävien osalta.

Ehdotetun 53 b §:n, erityisesti sen 2 momentin tarkoittaman Puolustusvoimien ja Pohjois-Atlantin liiton kanssa tehtävän yhteisen suunnittelun, koulutuksen ja harjoittelun suhde nykyisen lain 51 §:n mukaiseen valmiussuunnittelun ohjaukseen yhteis-työalueella jää esityksessä epäselväksi. Jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa tulisi varmistaa, että esitetyn sääntelyn mukainen aseelliseen hyökkäykseen varautuminen yhteensovitetaan muuhun valmiussuunnitteluun hyvinvointialueiden, yhteistyöalueiden ja kansallisella tasolla. Esitetyn sääntelyn perusteluissa tulisi tarkentaa, miten 53 b § toteutetaan suhteessa 51 § mukaiseen valmiussuunnittelun ohjaukseen ja mikä on sosiaali- ja

terveydenhuollon valmiuskeskusten rooli 53 b § tarkoittamassa yhteisessä suunnittelussa, koulutuksessa ja harjoittelussa.

Esityksen mukaiseen henkilöstön kouluttamiseen (esimerkissä mainittu satojen henkilöiden kouluttaminen 10 päivän ajan vuosittain ja 5-10 % osuuden koko henkilöstöstä kouluttaminen yhden työpäivän ajan) liittyy erillisrahoituksesta huolimatta toden-näköisesti merkittäviä toiminnallisia haasteita työvuorosuunnittelun ja sijaisjärjestelyjen osalta. Esityksessä kuvailtu koulutusmalli tulisi suunnitella ja toteuttaa siten, että sotilaallisen voiman käytön uhkamallin ensisijaisuudesta huolimatta koulutus palvelisi mahdollisimman hyvin myös muun varautumisen tarpeita ja olisi yhteensovitettu sen kanssa. Muussa tapauksessa niukkojen henkilöresurssien kanssa kamppailevan sosiaali- ja terveydenhuollon tosiasialliset mahdollisuudet kouluttaa ja harjoituttaa henkilöstöä varautumiseen ja valmiuteen kuluvat todennäköisesti edellä mainittuun sotilaallisen voiman käytön uhkamallin tarpeisiin, muun varautumisen ja valmiuden kustannuksella. Esityksen yhteydessä on korostettava yhteistyön ja suunnittelun merkitystä. Tällöin hyvinvointialueiden näkökulmasta koulutuksesta ja varautumisesta voidaan luoda jopa henkilöstön pitovoimatekijä.

Esitetty sääntely keskittyy terveydenhuoltoon, ja siinä esitetyt tehtävät koskevat terveydenhuollon toimitiloja ja toimintoja, ensihoidon resursseja ja materiaalista varautumista. Jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa tulisi terveydenhuollon suunnitteluperusteiden ohella huomioida myös sosiaalihuollon palvelujen turvaaminen ja niihin liittyvät suunnitteluperusteet. Ukrainan sodasta saatujen kokemusten mukaan muun muassa traumaperäiset stressihäiriöt ovat keskeinen haaste yhteiskunnan kriisinkestävyyden kannalta ja siten vaikuttavat olennaisesti myös sosiaali- ja terveydenhuollon kykyyn tukea maanpuolustusta.

Esitetty sääntely tulee oletettavasti lisäämään turvaluokitellun tiedon (esim. puolustussuunnittelua koskevien tietojen) käsittelyä hyvinvointialueilla. Osana toimeenpanoa tulee turvata riittävä rahoitus, ohjaus ja koulutus, jotta hyvinvointialueilla on tosiasiallisesti mahdollista käsitellä turvaluokiteltua tietoa käsittelysääntöjen mukaisesti asianmukaisin välinein.

Ulander Veli-Matti

HUS Kuntayhtymä - vt turvallisuus- ja valmiusjohtaja / E-S Valmiuskeskus